

XIRURG: GAZLI GANDIRIYA EKOLOGIYASI KILINIK BELGILARI VA SHOSHLICH YORDAM

Yuldasheva Muhlisa

Qo'qon University Andijon filali

Mikrobiologiya fani o'qituvchisi

Sharipova Shahloxon

Qo'qon University Andijon filali

Davolash ishi 24_15 guruhi talabasi

Annotasiya. Gazli gangrena — bu to'qimalarda gaz hosil qiluvchi anaerob bakteriyalar sababli yuzaga keladigan og'ir infeksiyon kasallikdir. Ushbu maqolada kasallikning ekologik omillari, klinik belgilari, rivojlanish mexanizmi hamda shoshilinch yordam ko'rsatish bosqichlari yoritilgan. Shuningdek, jarrohlik amaliyotida kasallikning oldini olish choralari ham bayon etilgan.

Kalit so'zlar: gazli gangrena, ekologiya, anaerob infeksiya, klinik belgilar, shoshilinch yordam, jarrohlik.

Аннотация. Газовая гангрена — это тяжелое инфекционное заболевание, возникающее вследствие размножения анаэробных бактерий, образующих газ в тканях. В статье рассмотрены экологические факторы, клинические проявления, механизм развития болезни и этапы оказания неотложной помощи. Также уделено внимание профилактическим мерам в хирургической практике.

Ключевые слова: газовая гангрена, экология, анаэробная инфекция, клинические признаки, неотложная помощь, хирургия.

Annotation. Gas gangrene is a severe infectious disease caused by anaerobic bacteria that produce gas within body tissues. This article discusses the ecological factors, clinical manifestations, pathogenesis, and stages of emergency treatment. Preventive measures in surgical practice are also highlighted.

Keywords: gas gangrene, ecology, anaerobic infection, clinical signs, emergency care, surgery.

Kirish. Gazli gangrena — bu to‘qimalarda gaz hosil qiluvchi anaerob bakteriyalar ta’sirida rivojlanadigan, og‘ir kechuvchi infeksiyon kasallikdir. Kasallik odatda chuqur jarohatlar, ezilishlar yoki qon aylanishi buzilgan sohalarda paydo bo‘ladi. Bakteriyalar kislorod yetishmaydigan muhitda faol ko‘payadi va to‘qimalarni tezda yemiradi. Natijada gaz to‘planib, to‘qima nekrozi rivojlanadi, bu esa bemor hayoti uchun jiddiy xavf tug‘diradi. Gazli gangrena qadimdan jarrohlik amaliyotida eng xavfli asoratlardan biri sifatida qaralgan. Ayniqsa urush davrlarida, iflos yaralar va gigiyenik sharoitlarning yetarli emasligi sababli uning ko‘p uchrashi kuzatilgan. Bugungi kunda tibbiyotda antiseptika va antibiotiklar keng qo‘llanayotganiga qaramay, bu kasallik butunlay yo‘qolgan emas.

Kasallik rivojlanishida ekologik omillar, xususan, tuproq, suv va havoda mavjud anaerob bakteriyalar muhim rol o‘ynaydi. Shu sababli, jarrohlik jarohatlarini davolashda gigiyenik qoidalarga qat’iy rioya qilish, yaralarni to‘g‘ri ishlov berish va infeksiyani erta aniqlash juda muhimdir. Gazli gangrenani erta tashxislash, uning klinik belgilari va shoshilinch yordam ko‘rsatish usullarini bilish har bir tibbiyot xodimi uchun zarurdir. Chunki kechikkan har bir daqiqa bemor hayoti uchun katta yo‘qotishlarga olib kelishi mumkin.

Metodlar. Mazkur maqolani tayyorlash jarayonida gazli gangrena bilan bog‘liq ilmiy manbalar, klinik kuzatuvlar hamda amaliy tibbiyot tajribalari tahlil qilindi. Tibbiyot sohasidagi zamonaviy adabiyotlar va jarrohlik amaliyotida uchraydigan real holatlar asos qilib olindi. Shuningdek, bemorlarning kasallik kechishidagi umumiy belgilar, laborator natijalar va shoshilinch yordam jarayonlari o‘rganildi. Ekologik omillar — tuproqdagi anaerob bakteriyalar miqdori, ifloslangan suv va havoning ta’siri ham alohida tahlil qilindi.

Metodik yondashuv sifatida taqqoslama va tahliliy usullardan foydalanildi. Avvalo, gazli gangrenaning erta tashxis qo‘yish imkoniyatlari, keyin esa bemorga birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish bosqichlari o‘rganildi. Jarrohlikda qo‘llaniladigan dezinfeksiya vositalari, antibiotiklar va kislorod bilan davolash (oksigenoterapiya) samaradorligi haqidagi ma’lumotlar tibbiy amaliyot natijalari bilan solishtirildi. Ushbu

metodlar orqali gazli gangrenaning kelib chiqishida ekologik omillar, infeksiya manbalari hamda klinik belgilar o'rtasidagi bog'liqlik aniqlanib, shoshilinch yordamning eng samarali yo'llari o'rganildi.

Natijalar. O'tkazilgan tahlillar va kuzatuvlar natijasida gazli gangrena rivojlanishida ekologik va biologik omillar o'rtasida yaqin bog'liqlik mavjudligi aniqlandi. Eng ko'p holatlar ifloslangan tuproq yoki metall buyumlar bilan yaralanishdan keyin kuzatildi. Anaerob bakteriyalar, xususan *Clostridium perfringens* va *Clostridium septicum* turdagi mikroorganizmlar ko'pincha jarohat joyida tez ko'payib, to'qimalarda gaz hosil qilgani kuzatildi. Bemorlarning dastlabki belgilarida yarada og'riq, shish, terining oqarib keyin ko'karib borishi, bosilganda g'uvillash (krepitatsiya) sezilishi aniqlangan. Kasallik tez rivojlanib, 6–8 soat ichida umumiy holatning og'irlashuvi, tana haroratining oshishi va yurak urish tezligining kuchayishi qayd etilgan.

Shoshilinch yordam ko'rsatishda erta tashxisning ahamiyati juda katta ekani tasdiqlandi. Yaradan olingan namunalarda gaz hosil qiluvchi bakteriyalar aniqlangach, darhol keng ko'lamli antibiotiklar (penitsillin, metronidazol), dezintoksikatsion davolash va jarrohlik yo'li bilan o'lik to'qimalarni olib tashlash eng samarali choralar sifatida qayd etildi. Shuningdek, kislorod bilan davolash (giperbarik oksigenoterapiya) bemorlarning tiklanishida ijobiy natija bergani aniqlandi. O'z vaqtida amalga oshirilgan kompleks shoshilinch yordam o'lim ko'rsatkichini sezilarli darajada kamaytirgan.

Muhokama. Gazli gangrena rivojlanishida asosiy omil — anaerob bakteriyalar uchun qulay sharoitning mavjudligidir. Bunday muhit odatda qon aylanishi buzilgan, ezilgan yoki ifloslangan yaralarda paydo bo'ladi. Shu boisdan ham ekologik omillar, ya'ni tuproqdagi mikroorganizmlar soni, atrof-muhit gigiyenasi va yarani tozalash sifati kasallikning oldini olishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Natijalardan ko'rinadiki, bemorlarda dastlabki belgilar ko'pincha e'tiborsiz qoldirilgan yoki noto'g'ri baholangan. Bu esa kasallikning og'ir bosqichga o'tishiga sabab bo'lgan. Tibbiy kuzatuvlarga ko'ra, dastlabki 6–12 soat ichida jarrohlik yo'li bilan o'lik to'qimalarni

olib tashlash, antibiotik terapiyasini erta boshlash va kislorod bilan davolash eng samarali usul hisoblanadi.

Bugungi kunda ham gazli gangrena o'lim darajasi yuqori bo'lgan kasalliklardan biri bo'lib qolmoqda. Buning sababi — kech tashxis, gigiyena qoidalariga rioya qilinmasligi va tibbiy yordamga kech murojaat qilinishidir. Shu bois jarrohlar va feldsherlar yaralarni dastlabki ishlov berishda ehtiyotkorlik bilan yondashishlari, ekologik jihatdan xavfli joylarda ishlayotgan aholiga gigiyena va birinchi yordam bo'yicha tushuntirish ishlarini olib borishlari zarur. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, gazli gangrena nafaqat tibbiy, balki ekologik va ijtimoiy muammo hamdir. Atrof-muhitning ifloslanishi, sanitariya qoidalariga amal qilinmasligi va antibiotiklarga nisbatan qarshilikning ortib borishi bu kasallikning qayta ko'payishiga sabab bo'lmoqda. Shu sababli kompleks yondashuv — ekologik nazorat, jarrohlik gigiyenasi va aholining tibbiy savodxonligini oshirish — muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa. Gazli gangrena — qisqa vaqt ichida og'ir oqibatlarga olib keladigan, o'ta xavfli infeksiyon kasallikdir. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, kasallikning asosiy sababi — anaerob bakteriyalar uchun qulay ekologik muhit va yaralarga vaqtda to'g'ri ishlov berilmasligidir. Erta tashxis qo'yish, shoshilinch jarrohlik ishlov berish, antibiotik va kislorod terapiyasini o'z vaqtida qo'llash bemor hayotini saqlab qolishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Jarrohlik amaliyotida gigiyenaga rioya qilish, steril sharoit yaratish va profilaktik choralarni kuchaytirish orqali gazli gangrena holatlarini kamaytirish mumkin.

Shuningdek, ekologik tozalikka, yarador joylarda sanitariya-gigiyena talablariga rioya qilishga ahamiyat berish bu kasallikning oldini olishda muhim o'rin tutadi. Demak, gazli gangrenaga qarshi kurashda tibbiy va ekologik yondashuvni uyg'un qo'llash, shoshilinch yordamni to'g'ri tashkil etish hamda aholining gigiyenik madaniyatini oshirish eng samarali yo'l hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov A., Xudoyberdiyev M. “Umumiy xirurgiya” — Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2020.
2. Rasulov B. “Yarani parvarishlash va infeksiyon asoratlar profilaktikasi” — Toshkent: Innovatsion tibbiyot, 2021.
3. Xodjayeva N., Rahimov O. “Infeksiyon kasalliklar klinikasi” — Samarqand: Tibbiyot universiteti nashriyoti, 2019.
4. World Health Organization (WHO). “Management of Clostridial Infections and Gas Gangrene”. Geneva, 2020.
5. Miller T. A., Modern Surgical Infections: Diagnosis and Treatment. Oxford University Press, 2018.
6. O‘zbekiston sog‘liqni saqlash vazirligi. “Jarrohlik amaliyotida antiseptika va aseptika qoidalari” — Toshkent, 2022.
7. Hasanov R., Eshonqulov J. “Shoshilinch tibbiy yordam asoslari” — Buxoro: Tibbiyot, 2021.